

Frontalkrock

Studiehandledning

Innehåll

Inledning	3
Första träffen: Tesla som arbetsplats	4
Diskussionsfrågor första träffen	5
Övningar till första träffen	6
Andra träffen: Den svenska arbetsmarknadsmodellen	7
Diskussionsfrågor till andra träffen	8
Övningar till andra träffen	9
Tredje träffen: Elon Musk	10
Diskussionsfrågor till tredje träffen	10
Övningar till tredje träffen	10
Fjärde träffen: Framtiden	11
Diskussionsfrågor till fjärde träffen	11
Övningar till fjärde träffen	12
Läs- och filmtips	13

Till dig som är cirkelledare eller kursledare

En studiecirkel är ett gemensamt lärande där en grupp tillsammans beslutar både om vad gruppen vill studera och om hur cirkeln ska läggas upp. I varje grupp ingår en cirkelledare som är ansvarig för att arbetsplanen följs och för att skapa ett generöst klimat där alla känner sig välkomna och inkluderade. I en studiecirkel är det viktigt med tid för diskussion och reflektion, och ledaren bör ge plats och tid för deltagarnas tankar och frågor. För att ge alla en möjlighet till aktivt deltagande kan samtalen med fördel varieras mellan att ske i större respektive mindre grupper. Varje träff kan förslagsvis inledas med en runda där alla får berätta om vilka tankar och känslor som läsningen väckte.

Inledning

Den 27 oktober 2023 inledde fackförbundet IF Metall världens första och hittills enda strejk mot Tesla. Flera andra fackförbund vidtog sympatiåtgärder, som till exempel att blockera lastning av Teslabilar i hamnarna, sluta städa lokalerna och stoppa postutdelningen.

Strejken är den längsta i Sverige i modern tid. Den är principiellt viktig både för IF Metall och för Teslas vd Elon Musk, och det har varit svårt för parterna att komma till en lösning.

I boken Frontalkrock får vi följa strejkens förlopp parallellt med en diskussion om de aspekter av den svenska arbetsmarknadsmodellen som aktualiseras av konflikten. Vi får även möta strejkande mekaniker, strejkbrytare, fackliga förhandlare, medlare och den allt mer politiskt radikaliserade Elon Musk.

Boken handlar om en frontalkrock mellan planetens rikaste man och den svenska modellen. Den söker svar på frågorna som många ställt sig: Varför vägrar både facket och Tesla att backa? Hur kan strejken påverka den gröna omställningen? Kan en mångmiljardär på egen hand krossa den svenska modellen? Varför radikaliserades Elon Musk under konflikten? Samt hur kommer detta att sluta?

Frontalkrock är skriven av German Bender, utredningschef på tankesmedjan Arena Idé och arbetsmarknadsforskare knuten till Handelshögskolan och Harvard University.

Den här studiehandledningen riktar sig till dig som vill använda boken för att tillsammans med andra lära dig mer om den svenska arbetsmarknadsmodellen utifrån IF Metalls strejk mot Tesla.

Studiehandledningen kan användas i en studiecirkel eller i andra utbildningssammanhang och innehåller diskussionsfrågor, förslag på övningar och tips på hur ni kan arbeta vidare. Vi hoppas att studiehandledningen tillsammans med boken kan hjälpa till att bygga kunskap och vara ett underlag för givande samtal.

Studieplanen är fördelad på fyra träffar som följer bokens kronologiska och tematiska indelning.

**"Målet är ett kollektivavtal. Och dit ska vi.
För så fungerar det i Sverige."**

– Marie Nilsson, ordförande för IF Metall

"Jag tror inte på idén om fackförbund."

– Elon Musk, vd för Tesla

Första träffen

Tesla som arbetsplats

På första träffen kan det vara bra att deltagarna får presentera sig för varandra och berätta om sina tidigare erfarenheter och förväntningar på studiecirkeln. Ett sätt att göra det på är att låta deltagarna intervjua varandra och sedan berätta om varandra för resten av gruppen. Det kan även vara bra att gå igenom studieplanen och komma överens om samtalsregler och praktikaliteter.

Läsning inför första träffen

- » Jānis Kuzma, 1 oktober 2021
- » Att jobba på Tesla
- » Missnöjet pyr i verkstäderna
- » Upptakten
- » Jānis Kuzma, 26 oktober 2023
- » Strejken inleds

"Jag gillar att jobba med elbilar, det är ett intressant arbete. Och jag vill hjälpa till med klimatomställningen. Men Tesla är ett företag som bygger på fruktan. Man ska vara rädd som anställd."

– Jānis Kuzma, strejkande mekaniker på Tesla.

Diskussionsfrågor första träffen

- Kommer ni ihåg när ni hörde talas om strejken mot Tesla första gången?
- Vad tänkte ni då?
- Har det ändrats mot idag?
- Vilken bild fick ni av Tesla som arbetsplats under läsningen?
- Vilka erfarenheter av bra och mindre bra arbetsplatser har ni i gruppen?
- Vad har varit avgörande för att ni ska trivas eller inte på era arbetsplatser?
- Vad tror ni det är som spelar mest roll för att folk ska våga säga ifrån och försöka förbättra saker på sina jobb?
- Vilka erfarenheter har ni i gruppen av att försöka förbättra saker på jobbet?
- Vad kan man förbättra med hjälp av facket som man inte lika lätt kan förändra på egen hand som anställd?
- Vad tror ni var avgörande på ett personligt plan för de mekaniker som gick ut i strejk?
- Vissa valde att inte delta i strejken trots att det ledde till att de blev uteslutna ur facket och räknades som strejkbrytare. Vad kan förklara deras beteende tror ni?

"Det kändes som att jag svek Tesla, förstår du. Som att jag gjorde chefer och alla besvikna. Så det tog ett tag för mig att mjuka upp mig och se argumenten. Nu har jag förstått varför vi strejkar. Att det funkar inte så här i Sverige. Vi kan inte jobba som någon typ av robotar."

– Caroline, strejkande mekaniker på Tesla

Övningar till första träffen

Dessa övningar kan med fördel göras enskilt eller i mindre grupp och sedan diskuteras i helgrupp.

■ En dag på jobbet år 2075

Tänk dig att du vaknar upp en dag 50 år fram i tiden: år 2075.

- Har det blivit sämre eller bättre för oss som jobbar?
- Är vi lika många som har jobb?

Beskriv en vanlig dag i ditt arbetsliv.

- Förslag på saker som kan vara med: arbetsuppgifter, arbetstider, arbetsredskap, trivsel på jobbet, faror på jobbet, resväg till jobbet, matvanor, fritidsintressen.

■ Mitt arbetsliv

Gör en personlig tidslinje över ditt arbetsliv.

- Vilka arbetsplatser har jag trivts bättre eller sämre på? Vad var orsaken till det?
- Har jag haft någon kontakt med facket alls?
- Känner jag igen något från mitt eget arbetsliv i bokens beskrivning av Tesla som arbetsplats?

■ Den svenska arbetsmarknadens historia

Gör en tidslinje över den svenska arbetsmarknadens historia.

- Förslag på saker som kan vara med: Viktiga händelser, till exempel arbetsmarknadskonflikter, avtal och lagar. Hur olika saker påverkat varandra.

Andra träffen

Den svenska arbetsmarknadsmodellen

Läsning inför andra träffen

- » Frontalkrock på tre nivåer
- » En våg av sympativarsel
- » Något liknande har aldrig hänt förut
- » Strejkdebatten blossar upp
- » Den svenska modellens grunder
- » En stark modell kräver starka fackförbund
- » Jānis Kuzma, 28 november 2023
- » Elon Musk ger sig in i konflikten
- » Frustrationen växer
- » Därför strejkar svenska fackförbund så sällan
- » Jānis Kuzma, 28 februari 2024
- » Den svåra konsten att strejka lagom
- » Sveriges största fackförbund kliver in
- » Ett fantasifullt förslag förkastas

"Då sa jag till dem att ni ska veta att det inte bara är IF Metall ni har en kamp med, det är ett slag i ansiktet på hela fackföreningsrörelsen. För att de skulle förstå att det här är jävligt allvarligt. Jag var jävligt tydlig med att det här är fan inte okej. Men det sket de i."

– Veli-Pekka Säikkälä, IF Metalls avtalssekreterare till maj 2024

Diskussionsfrågor till andra träffen

- Boken heter Frontalkrock. Varför tror du att författaren valt den titeln?
- Hur kan företag göra för att kombinera social och ekologisk hållbarhet?
- Vilka lyckade exempel på rättvis klimatomställning känner ni till?
- Vad tror ni är de största orsakerna till att konflikten eskalerade så pass snabbt och att det har lagts så pass många sympativarsel?
- Vilka likheter och skillnader tycker ni det går att se mellan Teslastrejken och strejken på Toys R Us 1995?
- Hur har den mediala och politiska debatten sett ut med anledning av Teslastrejken?
- Vad tänker ni om de förändringar av regelverket som vissa aktörer har krävt under strejken, till exempel lex Tesla eller proportionalitetsregler?
- Vilka är de viktigaste orsakerna enligt er till att svenska fackförbund strejkar så sällan?
- Vilka för- och nackdelar finns det med att det är så pass få strejker i Sverige? Borde facken strejka oftare eller är den nuvarande nivån lagom?

Övningar till andra träffen

■ Rita en modell över Sveriges arbetsmarknad

Ibland är det enklare att förstå något om det ritas upp.

- Rita en bild över den svenska arbetsmarknaden med arbetsgivare (företag, myndigheter, organisationer), anställda, fackföreningar och politiker. Hur påverkas dessa av strejken mot Tesla? Antingen kan ni rita enskilt och sedan jämföra era bilder eller rita upp en stor bild gemensamt.

■ En perfekt arbetsmarknad

Hur skulle det se ut på den svenska arbetsmarknaden om ni fick drömma fritt? Försök beskriva en så konkret bild som möjligt!

- Dela upp er i mindre grupper och rita upp hur arbetsmarknaden i ert drömsamhälle ser ut. Använd till exempel ett eller två blädderblockspapper. Sätt sedan upp pappren runt om i lokalen och presentera för varandra.

Förslag på efterföljande samtalsfrågor

- Vad är skillnaden mellan era drömsamhällen och dagens samhälle?
- Vilka reformer och förändringar skulle ni vilja se i framtiden? Det kan vara konkreta förslag eller mål som ni vill uppnå. Ett eller ett par exempel räcker.

■ Olika aktörers svar på ett lösningsförslag

I kapitlet *Ett fantasifullt förslag förkastas* intervjuas den statliga medlaren Kurt Eriksson om det lösningsförslag han presenterade.

- Dela upp er i mindre grupper som representerar olika inblandade personer i strejken: en facklig förhandlare från IF Metall, en strejkande mekaniker, Teslas svenska ledning, Elon Musk.
- Diskutera i er lilla grupp hur personen skulle kunna tänkas resonera om medlingsförslaget. Presentera sedan era svar för varandra.

Förslag på efterföljande diskussion

- Jämför era diskussioner med verkligheten, som beskrivs i kapitlet. Blev det samma resultat? Varför/varför inte?

Tredje träffen

Elon Musk

Läsning inför tredje träffen

- » Jānis Kuzma, 27 oktober 2024
- » Teslas aktieägare ökar pressen
- » Elon Musk radikaliseras
- » Tesla kraschar
- » På en punkt har Musk inte förändrats

Diskussionsfrågor till tredje träffen

- Vilka tror ni är de viktigaste orsakerna till Elon Musks radikalisering?
- Hur tror ni det kommer sig att Elon Musk, trots sitt kontroversiella agerande, verkar vara ohotad som Teslas vd?
- Hur kan Elon Musks starka motvilja mot fackförbund förklaras?
- Vilka är de viktigaste motkrafterna i Sverige och världen till den radikaliserade högervåg som Elon Musk kan ses som en symbol för? Vilken funktion fyller fackliga organisationer i Sverige och andra länder?

Övningar till tredje träffen

Tankekartan radikaliserar

Vilka olika tänkbara orsaker finns det till att personer radikaliserar i sina åsikter?

- Gör enskilda tankekartor eller collage som ni sedan presenterar för varandra.

Dagbok från strejken

Välj en person ur boken och försök att föreställa er personens tankar och känslor i de olika stadierna av strejken. Till hjälp kan ni ta bokens kronologiska genomgång av strejkens förlopp.

- Förslag på personer: en strejkande mekaniker, en strejkbrytare, en facklig förhandlare, en facklig ledare, en medlare, Elon Musk.

Fjärde träffen

Framtiden

Läsning inför fjärde träffen

- » Jānis Kuzma, 20 januari 2025
- » Det mänskliga priset
- » En strejkbrytares berättelse
- » Svåraste strejken i mannaminne
- » Jānis Kuzma, 1 maj 2025
- » Ingen lösning men många resultat
- » Konsekvenser av en försvagad konflikträtt
- » Frågorna alla vill ha svar på
- » Jānis Kuzma, 23 juli 2025
- » Fortsättning följer
- » Slutord

Diskussionsfrågor till fjärde träffen

- Hur tror ni det påverkar människor att strejka så länge som mekanikerna på Tesla?
- Vilka tankar och funderingar väcks hos er när ni läser intervjun med strejkbrytaren Sebastian?
- Vilka är de viktigaste orsakerna till att parterna inte har kommit till någon lösning på konflikten? Vilka förklaringar tas upp i boken? Vad tror ni själva?
- På vilket sätt har strejken på Tesla haft en folkbildande effekt?
- Tror ni det hade varit strategiskt klokare av IF Metall att inleda strejken tidigare? Eller borde de tvärtom ha väntat tills de hade fler medlemmar på Tesla? Bägge alternativen diskuteras i boken.
- Vad tror ni är de främsta orsakerna till att det blev strejk på Tesla men inte på Klarna eller Spotify vid samma tidpunkt?
- Vad skulle konsekvenserna på kort och lång sikt bli av en inskränkt konflikträtt?
- Vilka olika tänkbara slut på strejken tas upp i boken?
- Vilken av dessa är mest trolig enligt er?
- Hur tror ni att strejken mot Tesla kommer att påverka det svenska samhället på kort och lång sikt?
- Hur tror ni att vi kommer prata om Teslastrejken i framtiden?

Övningar till fjärde träffen

■ Skriv om en bild från strejken ur olika perspektiv

1. Välj en bild från Tesalastrejken (det finns många foton på internet).
2. Vad tror du personerna på bilden sa och tänkte? Skriv en pratbubbla och en tankebubbla till några av personerna på bilden.
3. Hur kan bilden tolkas och användas på olika sätt?
Skriv en bildtext som skulle passa
 - A. på ett fackligt flygblad
 - B. i information från en arbetsgivarorganisation
 - C. i en tidningsartikel
 - D. i ett privat fotoalbum som tillhör en av personerna på bilden
 - E. i en nutida lärobok i samhällskunskap
 - F. i en lärobok i historia år 2075.
4. Jämför era svar med varandra. Vilka andra perspektiv kan anläggas på bilden?

■ Fortsatt engagemang

När ni är klara med all läsning och alla diskussioner kan det vara bra att sammanfatta vad ni pratat om. Det kan också vara bra att diskutera vad ni vill göra med de kunskaper som ni fått genom studiecirkeln.

Läs- och filmtips

Här är ett urval av böcker, filmer och utbildningsmaterial om ni vill fördjupa kunskaperna om strejker, den svenska arbetsmarknadsmodellen, Tesla och Elon Musk.

■ Böcker

- **Kollektivavtalsförhandlingar i den svenska modellen (2024)**
Erland Olauson
- **Den svenska arbetsmarknadsmodellen: historia, reglering och utfall (2024)**
Irene Wennemo m.fl.
- **Elon Musk (2023)**
Walter Isaacson
- **Strejken på Toys "R" Us – en sommar som skakade Sverige (2001)**
Ann Charlott Altstadt

■ Poddar

- **Verket: Dokumentär om Teslastrejken i två delar**
Dagens Arbete

■ Spelfilmer

- **Sorry to Bother You (2018)**
regi: Boots Riley

Amerikansk sci-fi-komedi med satirisk udd, om en telemarketingsäljare som klättrar i företaget och konfronteras med rasism, kapitalism och exploatering. Kanske den mest underhållande och roligaste filmen om facklig kamp som gjorts.

- **Två dagar en natt (2014)**
regi: Luc och Jean-Pierre Dardenne

Denna franska film handlar om Sandra som varit sjukskriven och sägs upp på grund av arbetsbrist. Hennes kollegor har erbjudits en bonus om de går med på att klara sig utan Sandra. Vi får följa Sandras försök att övertala sina kollegor att inte gå med på erbjudandet.

- **Pride (2014)**
regi: Matthew Warchus

Baserad på verkliga händelser där brittiska hbtq-aktivister stödjer den brittiska gruvarbetarstrejken 1984–85; en oväntad allians mellan två marginaliserade grupper växer fram.

● **Made in Dagenham (2010)**

regi: Nigel Cole

Baserad på den verkliga strejken vid Ford-fabriken 1968, där kvinnliga sömmerskor kräver lika lön för lika arbete och inspirerar till lagstiftning om jämställdhet.

● **Bröd och rosor (2000)**

regi Ken Loach

I filmen får vi möta mexikanskan Maya som flyr över gränsen till USA. Hon får arbete som lokalvårdare på ett företag med låga löner, ingen anställningstrygghet och inga sociala förmåner. Hon möter Sam, en passionerad amerikansk fackföreningsaktivist som inspirerar arbetarna att organisera protester mot sina arbetsgivare.

● **Billy Elliot (2000)**

regi: Stephen Daldry

Utspelar sig under den brittiska gruvarbetarstrejken 1984–85; en ung pojkes passion för balett kontrasteras mot faderns och samhällets kamp för överlevnad.

● **Brassed off (1996)**

regi: Mark Herman

Filmen handlar om en blåsorkester bestående av gruvarbetare i Yorkshire. Vi får följa deras kamp för orkesterns och gruvans överlevnad.

● **Matewan (1987)**

regi: John Sayles

Historiskt drama om kolgruvearbetarnas kamp i West Virginia på 1920-talet, där våldsam konflikt uppstår mellan arbetare, företag och legosoldater.

● **Norma Rae (1979)**

regi: Martin Ritt

En textilarbetare i amerikanska Södern blir fackligt aktiv efter att ha inspirerats av en organisatör, och leder kampen för bättre arbetsvillkor i en fientlig miljö.

● **Ådalen 31 (1969)**

regi: Bo Wideberg

I filmen får vi följa ett ungt pars kärlekshistoria i skuggan av de historiska händelserna som ledde fram till skotten i Ådalen 1931.

■ Dokumentärer

● **Union (2024)**

regi: Brett Story och Stephen Maing

Dokumentär om Amazon-arbetarnas kamp för att bilda en fackförening vid lagret JFK8 i New York. Filmen följer Chris Smalls och Amazon Labor Union från de första försöken till den historiska segern 2022. Den visar arbetarnas vardag, Amazons motståndsstrategier och de interna utmaningarna i att bygga en ny, självständig fackrörelse i gig- och plattformsekonomin tidevarv.

● **Lönekampen (2021)**

regi: Kristján Sigurjónsson

Följer Kommunals avtalsrörelse mitt under pandemin, där förbundet var berett att ta ut över 500 000 medlemmar i strejk.

● **American Factory (2019)**

regi: Julia Reichert & Steven Bognar

En kinesisk miljardär öppnar en bilglasfabrik i ett nedlagt General Motors-komplex i Ohio. Filmen fångar kulturkrockar, skilda synsätt på arbete och facklig organisering, samt hur globaliseringens motsättningar utspelas på fabriksgolvet.

● **The Take (2004)**

regi: Naomi Klein & Avi Lewis

I spåren av Argentinas ekonomiska kollaps tar arbetslösa arbetare över nedlagda fabriker och driver dem som kooperativ. Filmen följer dessa "recovered factories" som symboler för alternativ till nyliberal politik och arbetslöshet, med fokus på demokratiskt ägande och självförvaltning.

● **Harlan County, USA (1976)**

regi: Barbara Kopple

Barbara Kopples klassiska dokumentär skildrar en bitter och våldsam gruvarbetarstrejk i Kentucky 1973–74, där arbetare och deras familjer konfronterar företaget Duke Power. Filmen visar gruvarbetarnas vardag, kvinnornas centrala roll i kampen och de hårda villkoren i USA:s kolindustri.

Studiehandledning – Frontalkrock

Text: Staffan Kahn

Grafisk form: Simon Karlsson

© Arena Idé 2025